

Afluisterwet is juridische gatenkaas

Axel Arnbak

Al jaren slijpen cyberspionnen, ondernemers, wetenschappers en burgers de messen over de uitbreiding van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (Wiv) 2002. De regering koestert namelijk de ambitie de macht van de diensten 'bij de tijd' te brengen. Dat is een eufemisme voor verregaande bevoegdheidsuitbreiding, onder meer om alle analoge en digitale communicatie bij voorbaat af te kunnen luisteren zonder concrete verdenking, onafhankelijke toetsing vooraf of openbaar toezicht achteraf.

Het wetsvoorstel daartoe is onlangs gepubliceerd en bevat zoveel lacunes en onduidelijkheden, dat je met recht mag spreken van een juridische gatenkaas. Omdat het wetsvoorstel fundamentele vrijheden, ondernemersklimaat, rechtsstaat en internetveiligheid onherstelbaar beschadigt, moet de regering het voorstel intrekken en terug naar de tekentafel.

Na talloze commissies, proefballonetjes en Snowden-schandalen, stond het wetsvoorstel voor een nieuwe Wiv 2 juli plotseling ter internetconsultatie op de website overheid.nl. Deadline voor inhoudelijke reacties: 1 september. Tijdens de zomervakantie. Geen wonder dat de burger de politiek niet vertrouwt. Desondanks heeft het uitzonderlijke hoge aantal van ruim 550 onderzoekers, lobbyclubs, bedrijven en burgers inhoudelijk gereageerd op de consultatie. Uit de vorige week gepubliceerde reacties komt een unieke eensgezindheid naar voren om het wetsvoorstel te bestrijden.

Naast KPN, ICT-brancheorganisaties, de activisten van Bits of Freedom, talloze

wetenschappers en bezorgde burgers, zijn ook Microsoft en Google tegen het wetsvoorstel. Als zulke uiteenlopende maatschappelijke krachten zich samen sterk maken voor digitale grondrechten als privacy en het communicatiegeheim is er echt iets aan de hand. Het is ook wat, als de overheid voorstelt om zichzelf de informatiemacht te geven om onbetuigd alles wat je zegt, appt of Snapchat af te luisteren.

De duivel zit, zoals altijd, in de details. Omdat er al zo lang met deze machtsuitbreiding is geflirt, verwacht je een serieuze poging van de regering om de schade van de afluisterwet in het wetsvoorstel te beperken. Maar de middelmatigheid druipt ervan af.

In hun reactie laten jurist Joris van Hoboken en IT-beveiligder Matthijs Koot, beiden collega's aan de UvA, geen spaan van het voorstel heel. Waarborgen tegen de massatap zijn zo vaag geformuleerd, dat het onduidelijk is in welke situaties ze gelden. Voor de inzet van zwaardere bevoegdheden is geen hogere toetsing neergelegd: denk aan toestemming van de minister voor dringende surveillance van een individu en aan onafhankelijke toetsing door een rechter bij grote, systematische inbreuken. Er wordt niet eens onderscheid gemaakt tussen het opvragen van data bij een klein bedrijfje of direct toegang krijgen tot grote databanken met OV-chipkaartgegevens of patiëntdossiers.

De overheid wil alles wat je zegt, appt of snapchat onbetuigd kunnen afluisteren

Als klap op de vuurpijl wil de regering dat vrijwillige verstrekking van data door organisaties minder privacywaarborgen hoeft te hebben dan het geval is bij medewerking op basis van een juridische vordering van de diensten. Kortom, als de inlichtingendiensten een internetprovider liefvragen om alle beschikbare communicatie, is er niks aan de hand als de provider in kwestie zijn mond houdt.

Vaagheid alom, ook bij de nieuwe bevoegdheden voor hacking, big-datamining en de gebrekkige toezichtregimes. Dat terwijl de Edward Snowden-onthullingen aantonen dat onduidelijke wetgeving in het inlichtingendomein leidt tot excessen en ondermijning van de legitimiteit van diezelfde diensten. Met een dergelijke vaagheid zullen Europese rechters nooit genoeg meenemen.

Tenslotte zijn vernieuwende technische inzichten absent, zoals het bewustzijn dat een massale afluisterinfrastructuur gehackt kan worden en zo een goudmijn vormt voor cybercriminelen en buitenlandse cyberspionnen.

De herziening van de Wiv raakt aan cruciale principe- en beleidsvragen. Alles afluisteren is niet niks. Daarom stelt het juridische broddelwerk extra teleur. Als een overheid zichzelf zulke vergaande bevoegdheden opspelt, verwacht je een politiek en inhoudelijk debat op het scherpst van de snede. Ongeacht je politieke kleur of je visie op de balans tussen 'law and order', schept het wetsvoorstel niet het vertrouwen dat de regering die verantwoordelijkheid aankan.

Axel Arnbak is onderzoeker cybersecurity en informatierecht aan het IVIR (UvA) en het Berkman Center (Harvard). Reacties @axelarnbak

